

AMELLERİN ARDINDAKİ NİYET: RİYA TEHLİKESİ!

YAZAR: ALİ AYKAÇ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ : مَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهَ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ

“Kim yaptığı iyiliği duyurmak için yaparsa Allah da onun bu niyetini duyurur. Kim gösteriş için yaparsa Allah da onun riyakârlığını ortaya çıkarır.”

Müslim, Zühd, 48.

İletişim: **0541 934 3778** Daha fazlası için: **www.aliaykac.com**

Bu içerik, yazarının izni olmadan kısmen veya tamamen kopyalanamaz ve dağıtılamaz. İlgili yasağa aykırı hareket eden kişiler hakkında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre telif hakları kapsamında yasal işlem başlatılacaktır.

بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

Hamd, bizleri yoktan var eden, sayısız nimetlerle donatan, kalplerimizden geçenleri dahi bilen ve kullarının amellerini niyetlerine göre değerlendiren **Yüce Allah'a** ﷻ **mahsustur. Salât ve selâm**, insanlığa ihlâsı, samimiyeti ve kulluğun hakikatini öğreten, ümmetini gizli ve açık bütün kötülüklerden sakındıran Peygamberimiz **Hz. Muhammed Mustafa'ya** ﷺ onun âline, ashabına ve kıyamete kadar onun izinden yürüyen bütün Müslümanların üzerine olsun!

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

İnsanın yaptığı bir iyiliğin başkaları tarafından bilinmesini istemesiyle o iyiliği sırf başkaları görsün diye yapması arasında ince, fakat bir o kadar da ciddi bir fark vardır. Bazen bir insan hayır yapar, fakat hayrının konuşulmasını bekler. Bir başkası ibadet eder, fakat ibadetinin görülmesini arzu eder. Bir diğeri ilim öğrenir, fakat maksadı hakikate ulaşmak, ilmi yaymak değil, insanların nazarında itibar kazanmaktır. Dışarıdan bakıldığında hepsi aynı işi yapıyor gibi görünür. Aynı namaz kılınır, aynı sadaka verilir, aynı Kur'an okunur, aynı hizmette bulunulur. Ama şu var ki **bir amelin Allah katındaki kıymetini belirleyen yalnızca görünen şekli değildir. O amelin hangi niyeti doğurduğu, hangi maksadı yönlendirdiği ve kimin rızasını hedeflediği önemlidir.**

Resûlullah Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır: ***“Kim yaptığı iyiliği duyurmak için yaparsa***

Allah da onun bu niyetini duyurur. Kim gösteriş için yaparsa Allah da onun riyakârlığını ortaya çıkarır.”¹

Riyanın hakikati, insanın görünen ameliyle kalbinde taşıdığı niyet arasındaki farkta saklıdır. İnsan, dünya hayatında yaptığı iyiliklerle insanların takdirini kazanabilir, güzel sözlerle övülebilir ve samimi bir kul olarak tanınabilir. İnsanların nazarından gizlenen hiçbir niyet, kalplerde saklı olanı bilen Yüce Allah’a gizli kalmaz. Nitekim Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

***“Göklerdeki ve yerdeki her şeyi hakkıyla bilir.
Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da hakkıyla bilir.
Allah, kalplerde olanı da hakkıyla bilendir.”²***

İnsanın asıl endişesi, yaptığı iyiliğin kimler tarafından görüldüğü değil, hangi niyetle yapıldığı olmalıdır. Allah’ın rızası gözetilmeden, ihlâs ve samimiyetten uzak bir niyetle yapılan ameller, insanlar nezdinde ne kadar büyük görünürse görünsün, Allah katında hiçbir değer taşımaz. **Gösteriş**

¹ Müslim, Zühd, 48. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ سَمِعَ سَمِعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ

² Teğâbü’n 64/4.

uğruna yapılan iyiliklerin alkışı dünyada kalır, o amellerin gerçek karşılığı ahirette ortaya çıkacaktır.

Dünyada iken kendilerini takdir eden insanların övgüsüne güvenenler, **asıl yurt olan ahirette bu övgülerin kendilerine hiçbir fayda sağlayamadığını anlayacaklar.** Amellerin karşılığının verileceği hesap gününde Allah riyakârlara şöyle seslenecek: **“Dünyada kendilerine gösteriş yaptığınız kimselere gidin! Bakalım onların yanında sizin için bir karşılık bulabilecek misiniz?”**³

İnsanların gözünde büyük görünmekle Allah katında makbul olmak aynı şey değildir. İnsanlar tarafından takdir edilmek, insanların alkışı bir amelin kabul edildiğini göstermez; insanların sessizliği de o amelin değersiz olduğunu ispatlamaz. Bazen kimsenin bilmediği bir iyilik, Allah katında büyük bir değere sahip olabilir. Bazen de insanların hayranlıkla izlediği bir davranış, **niyetindeki bozulma sebebiyle sahibine beklediği karşılığı kazandırmayabilir.**

Bu hakikati daha iyi anlayabilmek için Resûlullah Efendimizin **ahirette hesaba çekilecek üç kişinin durumunu anlattığı hadis-i şerif** ibretlidir.

³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 429. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاءَوْنَ فِي الدُّنْيَا، فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً

Hadis-i şerifte, kıyamet günü huzura getirilecek üç kişiden bahsedilmektedir. İlk kişi, dünyada şehit olduğu düşünülen bir kimsedir. Allah Teâlâ ona bahşettiği nimetleri hatırlatır; o da kendisine verilen nimetleri inkâr etmez. Ardından bu nimetler karşılığında ne yaptığını sorar. Adam, Allah yolunda savaştığını ve nihayet şehit olduğunu söyleyerek yaptıklarını dile getirir. Ancak onun sözlerinin ardındaki asıl maksat kendisine bildirilir: O, Allah'ın rızasını kazanmak için değil, insanlar tarafından cesur bir kimse olarak anılmak için savaşmıştır. Nitekim dünyada istediği şöhrete ulaşmış, insanlar da kendisini cesaretiyle tanımıştır. Fakat dünyada kazandığı bu itibar, ahirette kendisine hiçbir fayda sağlamaz. Sonunda cehenneme götürülmesi emredilir.

Ardından ilim öğrenmiş, öğrendiği ilmi başkalarına öğretmiş ve Kur'ân-ı Kerîm'i güzel okuyabilen bir kimse getirilir. Kendisine verilen nimetler hatırlatılır ve bunlara karşılık ne yaptığı sorulur. O da ilim tahsil ettiğini, öğrendiklerini başkalarına aktardığını ve Kur'an okuduğunu ifade eder. Ne var ki bu amellerin arkasında Allah'ın rızasını kazanma arzusu değil, insanların kendisini âlim olarak tanınması ve güzel Kur'an okuduğunu söylemesi beklentisi vardır. Dünyada arzu ettiği övgülere kavuşmuştur; fakat ahirette bu övgüler, kendisini kurtaracak bir karşılığa dönüşmez. O da cehenneme götürülenlerden olur.

Son olarak, Allah'ın kendisine geniş imkânlar ve bol miktarda mal verdiği bir kişi huzura çıkarılır. Kendisine

sunulan nimetleri kabul ettikten sonra bunlara karşılık ne yaptığını anlatması istenir. Adam, malını **Allah'ın hoşnut olacağı alanlarda harcadığını** söyler. Ancak onun da niyetindeki gizlilik açığa çıkarılır. **Yaptığı harcamaların temelinde Allah'ın rızasını kazanmak değil, insanlar arasında cömertliğiyle tanınmak yani riya vardır.** O da dünyada aradığı itibara ulaşmıştır. **İnsanlar kendisini cömert olarak anmış, yaptığı harcamaları takdir etmişlerdir.** Fakat bu takdir, ahirette kendisine bir kurtuluş sağlamaz ve onun için de cehenneme götürülme hükmü verilir. ⁴

Karşımızda üç farklı amel, üç farklı imkân ve üç farklı insan vardır: Biri canını ortaya koymuş, diğeri ilim öğrenmiş, öteki ise malını harcamıştır. Dışarıdan bakıldığında her biri takdire şayan işler yapmıştır. Fakat **bu amelleri Allah katında değerli kılacak olan ihlâs, yani Allah'ın rızasını gözetme niyeti eksiktir.** Üstelik bu kişiler, dünyada arzu ettikleri karşılığı da elde etmişlerdir: Biri cesaretiyle, diğeri ilmiyle, bir başkası cömertliğiyle tanınmıştır. Buna rağmen kazandıkları şöhret, ahirette kendilerine fayda vermemiştir. Demek ki **bir amelin dünyada takdir edilmesiyle ahirette kabul edilmesi aynı şey değildir.** İnsan, dünyada istediği karşılığı elde etmiş olabilir; fakat **Allah'ın rızasını gözetmeden yaptığı bir amelin ahirette kendisine fayda sağlayacağını düşünmesi büyük bir hatadır.**

⁴ *Müslim, İmâre, 152.*

Peygamberimiz'in ﷺ hadis-i şerifte bildirdiği üzere insan, yaptığı amellerle dünyada cesur, âlim veya cömert olarak tanınabilir. Fakat **bu sıfatların insanlar tarafından kendisine verilmesi, onun Allah katında da aynı değere sahip olduğu anlamına gelmez.** İşte riyanın asıl tehlikesi, insanın kulluğunu başkalarının takdirine bağlaması ve Allah için yapılması gereken bir amelin içine insanların beğenisini yerleştirmesidir. Bu durum, yalnızca ahlâkî bir zafiyet olarak kalmayıp bir Müslüman için tevhid ve ihlâs bakımından da ciddi bir tehlike doğurmaktadır.

Bu hakikati daha açık bir şekilde ortaya koyan Resûlullah ﷺ riyanın insanın kalbinde gizlice yer edinebileceğine dikkat çekmiştir. Nitekim bir gün ashâbıyla Deccâl hakkında konuşurken onlara şöyle buyurmuştur: ***“Sizin için Mesîh Deccâl'den daha çok korktuğum şeyi size haber vereyim mi?”*** Ashâbının ***“Evet, ey Allah'ın Resûlü!”*** demesi üzerine bu tehlikeyi **gizli şirk** olarak açıklamış ve şöyle buyurmuştur: ***“Kişinin namaza kalkması, kendisini gözetleyen birini fark edince namazını daha güzel kılmasıdır.”***⁵

Burada mesele, **namazı güzel kılmak değildir.** Namazı huşû ile kılmak, kıraati güzelleştirmek ve ibadeti hakkıyla yerine getirmek zaten Müslümanın arzulaması gereken

⁵ *İbn Mâce, Zühd, 21, 4204.* قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخَوْفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ . قَالَ قُلْنَا بَلَى . فَقَالَ " الشِّرْكُ الْخَفِيُّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّيَ فَيَزِينُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ

hususlardır. Tehlikeli olan kısmı ise insanın ibadetini Allah'ın huzurunda bulunduğu için değil, insanların gözünde daha iyi görünmek için güzelleştirmesidir. İşte bu sebeple riya'yı Peygamberimiz ﷺ gizli şirk olarak anmıştır. Tevhid, yalnızca Allah'ın birliğini dil ile kabul etmekten ibaret değildir; kulluğu da O'na tahsis etmeyi gerektirir. İbadetin asıl muhatabı Allah iken, insanın kalbinde insanların takdiri belirleyici hâle gelirse burada problem olur.

Gizli şirkin tehlikesi, insanın Allah'ı inkâr etmesinde değil, Allah için yapılması gereken kulluğun içine başkalarının rızasını yerleştirmesinde ortaya çıkar. Burada büyük şirk ile riyanın aynı şey olmadığını da ifade edelim. Riyanın gizli şirk olarak nitelendirilmesi, onun tevhidin samimiyetini zedeleyen ciddi bir tehlike taşıdığındandır. Her gösterişli bir davranıştan hareketle bir kimseyi büyük şirkle itham etmek doğru değildir. Asıl vazifemiz, başkalarının kalbini yargılamak değil, kendi kalbimizi bu tehlikeden korumaktır. Yüce Rabbimiz, Kehf sûresinde şöyle buyurmaktadır:

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

“Kim Rabbine (onun rızasına, lütfuna/ikramlarına) kavuşmayı umuyorsa, sâlih ameller işlesin ve Rabbine ibadette/kullukta hiç kimseyi/hiçbir şeyi, ortak koşmasın.”⁶

⁶ Kehf, 18/110.

Ayet-i kerîmenin sonundaki ikaz, konumuzun özünü ortaya koymaktadır. Rabbimiz, **sâlih amel işlememizi emrederken ibadeti kendisine has kılmamızı da istemektedir.** Demek ki insanın yalnızca iyi işler yapması yeterli değildir; bu işleri hangi niyetle yaptığı da önemlidir. Çünkü bir amelin dışarıdan güzel görünmesi, onun **mutlaka ihlâsla yapıldığını göstermez.** İnsanların takdir ettiği bir davranış, Allah rızası gözetilerek yapılmış olabileceği gibi, insanların takdirini kazanmak amacıyla da yapılmış olabilir. Bu ikisi arasındaki farkı belirleyen, amelin içindeki niyettir. Resûlullah Efendimizin rivayet ettiği bir kutsî hadiste de bu hakikat şöyle ifade edilmektedir: ***“Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: Ben, ortak koşulan şeylerin ortaklıktan en uzak olanıyım. Kim bir amel işler de o amelinde bana başkasını ortak ederse onu da ortak koştuğu şeyi de terk ederim.”***⁷

Müslüman, **amellerinin çokluğundan önce ihlâsının muhafazasına dikkat etmelidir.** Yaptığı iyiliği kimsenin bilmediği zamanlarda da sürdürebilmeli, hizmeti takdir edilmediğinde de vazifesini terk etmemeli, bir başkasının övgüsünü kazanmak için değil, Allah’ın rızasına erişmek için gayret göstermelidir.

⁷ Müslim, Zühd, 46. قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكَتُهُ وَشِرْكُهُ

Burada önemli bir inceliği daha gözden kaçırmayalım: **İnsanların bizi görmesi, yaptığımız iyiliği takdir etmesi veya bir ibadetimizi fark etmesi tek başına riya değildir.** Bir insan, Allah rızası için başladığı bir amelin ardından insanların takdirinden memnuniyet duyabilir. Bu durum, tek başına o amelin riyakârlıkla yapıldığını göstermez. **Asıl tehlike, insanların takdirini amelin gayesi hâline getirmek ve Allah'ın rızasını ikinci plana itmektir.** Bu nedenle Müslüman, her güzel davranışından şüpheyi düşmek yerine niyetini korumaya, bozulduğunu fark ettiğinde ise onu yeniden düzeltmeye çalışmalıdır.

Allah'ım! Bizleri, amellerinde ihlâsı gözeten, kulluğunu yalnızca Senin rızana hasreden kullarından eyle. **Allah'ım!** Amellerimizi riyadan muhafaza eyle, niyetlerimizi ıslah eyle, huzuruna ihlâsla gelen ve rızana nail olan kullarından eyle! Âmin!

وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الفاتحه